

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	1
Aanleiding	2
Onderzoeksvragen	6
Video-opnamen	9
Algemene vragen	11
Vragen over de psychomotoriek	13
Vragen over voeding	19
Vragen over de psychosociale	23
Overzicht psychomotorische ontwikkeling	33
Overzicht onderzoeksvragen	43

BEHORENDE BIJ HET EINDVERSLAG AAN HET PRAEVENTIEFONDS
BETREFFENDE PROJECT 28-1042

DEELDEN

- I. Baby-observatie vragenlijst
- II. ICDI-vragenlijst
- III. GIBQ-vragenlijst

K. JANSONIUS-SCHULTHEISS
J.M. VAN DER STELT

INSTITUUT VOOR FONETISCHE WETENSCHAPPEN
UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

RAPPORT NR. 113
1990

OUDEBOEK:
VRAGEN OVER DE ONTWIKKELING VAN
UW BABY

BEHOORENDE BIJ HET EINDVERSLAG AAN HET PREVENTIEFOND
BETRIJFENDE PROJECT 18-1041

E. JANSZONUS-SCHULTHEIS
J.M. VAN DER STELT

© Copyright reserved 1990
Published by the Institute of Phonetic Sciences
University of Amsterdam
Herengracht 338
1016 CG Amsterdam

RAPPORT NR. 113
1990

INHOUDSOPGAVE

In dit ONDERBOEK wordt een overzicht gegeven van de vragen die met regelmatige tussenpozen aan ouders zijn gesteld, die met hun babies hebben meegedaan aan een onderzoek van het Preventiefonds voor spraakontwikkeling en spraakinteractie gedurende de eerste levensjaren van de kinderen.

Voorwoord	1
Aanleiding	3
Onderzoekschema	8
Video-opnamen	9
Algemene vragen, maandelijks	11
Vragen over ziektes en tanden	14
Vragen naar geluiden en woordjes	17
Vragen over voeding	19
Vragen over de psychomotoriek	23
Overzicht psychomotorische ontwikkeling	38
Overzicht onderzoeksgegevens	40
Retrospectief verslag over voeden	42

BIJLAGEN

- I. Baby-temperament vragenlijst
II. LOCO-vragenlijst
III. GIZO-vragenlijst
- De titel ONDERBOEK is dan ook ter zake. Een dankwoord, ook aan Christina Stan en Mariken Blois voor hulp bij het samenstellen.

Kino Jansonius-Schultheiss
Jeannette M. van der Stelt

Amsterdam, maart 1990.

VOORWOORD

In dit OUDERBOEK wordt een overzicht gegeven van de vragen die met regelmatige tussenpozen aan ouders zijn gesteld, die met hun babies hebben meegedaan aan een onderzoek van het Praeventiefonds naar de spraakontwikkeling en spraakinteractie gedurende de eerste twee levensjaren van de kinderen.

Een deel van de kinderen is geboren met een schisis, een lip-, kaak- en/of gehemeltespleet. Dat brengt nogal wat problemen met zich mee, vandaar de vele verschillende vragen, die we voor een deel van andere onderzoekers op dit vlak hebben mogen overnemen (de bijlagen). De andere vragen hebben we voor ons onderzoek ontwikkeld dan wel sterk aangepast vanuit literatuurgegevens (ziektes en psychomotoriek). Hier voor u ligt een versie zoals die aan ouders van zoons is gegeven: "...hij kan" en "Uw zootje ...". Er is ook een dochterversie gemaakt welke qua vragen overeenkomt met die van de zoonversie.

In de beginfase van het onderzoek meenden velen dat ouders bij zoveel papier voor zich het spoedig zouden laten afweten. Nu, ruim vijf jaar na de aanvang van het onderzoek, kunnen we zeggen dat de ouders zich niet hebben laten afschrikken. We kregen vaak nog meer papier terug dan we gegeven hadden: verhaaltjes, anecdotes, of gebeurtenissen zijn op schrift gesteld. We mogen concluderen dat ouders en kinderen zich zeker zo betrokken hebben gevoeld bij het onderzoek als wijzelf.

De titel OUDERBOEK is dan ook ter zake. Een dankwoord, ook aan Christina Stam en Mariken Blom voor hulp bij het samenstellen.

Kino Jansonius-Schultheiss
Jeannette M. van der Stelt

Amsterdam, maart 1990.

OVER DE SCHRIJFTELIJKE BEPALINGEN

Het is ons doel geweest, om de ouders van kinderen met spraakontwikkelingsproblemen te helpen bij het begrijpen van de problemen van hun kind. We waren al op het feit, dat artsen en psychologen in niet-wetenschappelijke omschrijvingen de kinderen onderzochten en "probleematische" kinderen als normaal beschouwden. Een groep problemen is, dat "probleematische" kinderen niet bestaan. Kinderen van een bepaalde leeftijd in bepaalde omstandigheden spreken op elkaar verschillend. Het voor een kind is normaal om te spreken, het is voor een ander kind niet. Het is voor een kind normaal om te spreken, het is voor een ander kind niet. Het is voor een kind normaal om te spreken, het is voor een ander kind niet. Het is voor een kind normaal om te spreken, het is voor een ander kind niet.

Wij denken, dat ouders en kinderen samen met het onderzoek, het

U hebt besloten om mee te doen aan een onderzoek naar de spraakontwikkeling van baby's gedurende hun eerste twee levensjaren. U hebt dit besluit misschien genomen, omdat U het onderwerp van het onderzoek een warm hart toedraagt. Het is immers belangrijk tijdig goede hulp te krijgen, als in de ontwikkeling iets niet zo vanzelfsprekend en plezierig verloopt. We kunnen ons ook voorstellen, dat U enthousiast bent om van moment tot moment de ontwikkeling van Uw baby verder te volgen net als U al vóór de geboorte deed. Dit onderzoek zal dan een hulp kunnen betekenen bij het vastleggen van een aantal aspecten in de snelle ontwikkeling in de eerste twee levensjaren. Veel babyboeken worden niet volledig ingevuld, omdat het zoveel tijd vraagt. Het is onze opzet om de ontwikkeling van Uw zoon wél nauwkeurig bij te houden en U daarvan verslag te doen.

We begrijpen best, dat U er misschien af en toe aan zult twijfelen of het zin heeft verder aan dit onderzoek mee te blijven doen, zeker als het niet zo lekker gaat en U opziet tegen de rompslomp van het volgende bezoek. U beleeft een drukke, boeiende periode. Veel van Uw tijd wordt door Uw baby in beslag genomen. Toch hopen we van harte, dat U aan het onderzoek mee blijft doen. Steeds meer blijkt, ondanks alle onderzoek dat er nog helemaal niet zoveel bekend is over de eerste levensjaren, over de ontwikkeling van een baby die peuter en kleuter en schoolkind wordt. Veel van het wetenschappelijke onderzoek wordt uitgevoerd door artsen en psychologen in ziekenhuizen en laboratoria, in bijzondere, niet-huiselijke omstandigheden. Maar die situaties lijken niet op de omstandigheden waaronder kinderen gewoonlijk leren praten. De overtuiging groeit, dat in die eerste intieme jaren thuis de grondslagen gelegd worden voor wat Uw baby later allemaal kan. U kent Uw kind beter dan ieder ander. Juist als ouders kunt U ons de belangrijkste gegevens verschaffen. Daarom hopen wij bij U thuis op de video vast te kunnen leggen hoe U samen met Uw zoon praat en speelt. Door dit regelmatig te doen, krijgen we een veel beter beeld van het verloop van de spraakontwikkeling.

OVER DE SCHOUDER MEEKIJKEN

Het zo vroeg mogelijk opsporen van momenten, waarop de spraakontwikkeling van kinderen de verkeerde kant opgaat, is nu nog moeilijk. We wezen al op het feit, dat artsen en psychologen in niet-huiselijke omstandigheden de kinderen onderzochten en "gemiddelde" kinderen als normaal beschouwden. Een groot probleem is, dat "gemiddelde" kinderen niet bestaan. Kinderen van een bepaalde leeftijd kunnen onderling sterk van elkaar verschillen. Het ene kind is actief bezig, wil altijd alles beetpakken, kruipt rond, terwijl het andere kind rustig de wereld om zich heen bekijkt en in zich opneemt. Later hoeven deze kinderen in gedrag en prestaties nauwelijks te verschillen. Ze hebben elk andere manieren van zich ontwikkelen.

Wij denken, dat ouders en misschien moeders wel het meest, heel

goed weten wat hun baby's kunnen. Moeders, die met elkaar over hun kinderen praten, kunnen hen onderling op veel punten vergelijken. Zij kunnen precies aangeven hoe de ontwikkeling van hun kind verloopt. Wetenschappers die globaler de ontwikkeling van kinderen in grote groepen onderzoeken, kunnen dus grote fouten maken, als zij afgaan op gemiddelden. Wij kunnen heel veel leren van de manier waarop U en Uw kleine zoon die allereerste verstandhouding opbouwen. Wij willen graag zien hoe hij leert praten met U als volwassene. Baby's kunnen zich uiteten met hun geluiden en andere gedragingen. Ouders groeien stap voor stap mee met al die verschillende wijzen van communiceren. Wij hopen daarom over Uw schouder mee te mogen kijken om te zien hoe de spraakontwikkeling als onderdeel van de hele ontwikkeling verloopt. Daarbij zullen wij het ontwikkelingsboek van de eerste jaren van Uw kind dat in deze klapper wordt vastgelegd nauwkeurig bij houden.

WAT BABY'S KUNNEN

Een pasgeboren baby kan ademen, kijken, horen en ruiken, zuigen, voelen. Geluid, licht en warmte kunnen door hem worden waargenomen en reacties oproepen. Zo gaat een baby die het koud heeft bibberen en huilen. Daardoor gaat het bloed meer stromen. Tegelijkertijd alarmeert hij zijn ouders die hem snel zullen toedekken. Zo wordt hij weer warm.

Lichamelijk hebben baby's hun beperkingen. Het is een probleem een hoofd te hebben dat erg groot is, om armen en benen te hebben die in verhouding erg kort zijn. Een pasgeborene kan zich niet of nauwelijks verplaatsen. Hij blijft liggen in de houding, waarin hij is neergelegd, meestal met sterk gebogen armen en opgetrokken benen, de handen in vuistjes. Verder is hij per dag nog niet zo erg lang achtereen goed wakker. De aanpassing aan een leefwijze buiten de baarmoeder kost hem erg veel energie en het kleine kind heeft zijn slaap dan ook hard nodig. Het lijkt alsof de baby nog niet veel kan. Toch kan hij U al goed laten weten, dat hij honger heeft, een schone broek moet hebben of graag opgepakt wil worden. En U past zich bij de beperkte communicatiemogelijkheden van Uw zoon aan.

Sociaal zijn baby's veel verder ontwikkeld dan we vroeger aannamen. Ze zijn individueel verschillend. De ene baby is makkelijk te troosten, de andere baby niet. Het ene kind doet het kalm aan, de ander is heel erg bezig en zoekt contact, bijvoorbeeld door blokjes weg te gooien, die U steeds maar weer moet oprapen.

Juist door de verschillen tussen kinderen onderling is het zo moeilijk om te spreken over normaal gedrag en over "iets op tijd moeten kunnen". Stap voor stap van maand tot maand verandert een baby. Het is een opwindende tijd: Uw zoon begint als een afhankelijk, zwak en hulpeloos wezen en groeit uit tot een kind dat steeds meer kan. Hij leert zitten, staan, bukken en gooien. Hij kan zoeken, als iets weg is, spreekt een paar woordjes, maakt een heleboel duidelijk. Hij kan zich mensen en gebeurtenissen herinneren. Hij heeft een eigen persoonlijkheid in Uw gezin.

OUDERS DESKUNDIG BIJ UITSTEK

Beter dan wie ook kennen ouders de kleine aanwijzingen van hun baby. Ze kennen ook de situaties in hun gezin door en door. Ouders kunnen op de juiste wijze reageren op de signalen van hun kind, omdat ze weten wat ze gewoonlijk in die situaties doen. Ouders weten wanneer het gekalmeerd moet worden, ouders weten wanneer het verdiept is in het spel of wanneer het slaap heeft en naar bed moet. Aan de andere kant kent Uw zoon de opeenvolgende handelingen, rituelen van het naar bed gaan. Hij weet wat de ouders met hem gaan doen. Een buitenstaander kan in die onderlinge code van gedragingen maar met moeite belangrijke aspecten herkennen. Zoals we al eerder gezegd hebben, hopen we met U mee te mogen kijken en U vragen te stellen over de (spraak)ontwikkeling van Uw zoon.

VRAGEN, ALLEMAAL VRAGEN

In deze klapper worden U een aantal vragen gesteld. Daarbij zijn algemene vragen om een indruk te krijgen van de veranderende dagindeling van Uw baby naarmate hij ouder wordt. We vragen naar het bewegen, het kijken en luisteren van Uw kind, naar zogenaamde "mijlpalen" in de ontwikkeling, zoals het gaan glimlachen en omrollen. Deze vragen stellen we, omdat bij het leren spreken het bewegen, kijken en luisteren van groot belang zijn. Zonder ademhaling, zonder het waarnemen van de mondbewegingen is spreken onmogelijk. Direct daarmee in verband staat de vragenlijst naar de ziekten van Uw zoon. Als Uw baby bijvoorbeeld verkouden is, zal hij minder horen en misschien ook andere geluiden maken. We willen dus graag weten wanneer en hoe lang Uw kind ziek is (geweest) en bovendien wat hij (gehad) heeft en hoe ernstig hij ziek is (was).

Omdat we met de mond behalve spreken ook eten, hebben we vragen in deze klapper opgenomen over de mond, het tanden krijgen, het drinken en eten. Vaak (op het onderzoekschema staat het aangegeven) zullen we van Uw drinkende of etende baby een video-opname maken.

Kinderen hebben natuurlijk hun eigen smaak, hun eigen manier van reageren, hun eigen karaktertje. Op den duur zal zich dat ook uiten in het spreken. Om al vroeg een indruk te krijgen van hun karakter, hebben we een standaard-vragenlijst opgenomen met vragen over hoe Uw zoon in verschillende situaties reageert.

Verder vragen we U naar de geluidjes die hij maakt. De kans bestaat, dat de video-opname niet precies vastlegt wat hij kan. U heeft misschien juist de dag tevoren een nieuw geluid gehoord.

In dit onderzoek naar de (spraak)ontwikkeling willen we graag weten hoe Uw zoontje met allerlei speeltjes omgaat, of hij er al namen voor gebruikt.

Rond de eerste en rond de tweede verjaardag willen we een algemeen gebruikte ontwikkelingstest afnemen en een spraak-taalonderzoek. De meeste kinderen, eenmaal gewend aan onze gezichten, vinden het leuk om die tests te doen, vooral omdat er

steeds ander speelgoed wordt gebruikt.

Kinderen met een gehemeltespleet worden regelmatig in het ziekenhuis door het schizisteam behandeld, al vanaf de geboorte. Al in het eerste levensjaar neemt de afdeling Audiologie een gehooronderzoek af. Omdat de algemene medische achtergrond van een baby en zeker zijn horen en luisteren belangrijk zijn voor de (spraak)ontwikkeling is het nodig, dat dit onderzoek ook bij de baby's zonder een schizis wordt uitgevoerd. Ook de ouders van baby's zonder gehemeltespleet wordt gevraagd in deze twee jaar drie keer naar het ziekenhuis te komen. Rond de achtste maand controleert een keel-neus-oorarts de mond en de oren, daarna krijgt het kleintje in de onderzoekskamer geluidjes te horen waarop hij moet reageren. Dit herhaalt zich in de veertiende maand nog eens. Een kinderarts of kinderneuroloog kijkt rond de eerste verjaardag naar de bewegingen van Uw baby en stelt U vragen daarover. Dit kinderneurologisch onderzoek wordt rond de tweede verjaardag herhaald. De reiskosten die U maakt voor het gehoor-, KNO- en kinderneurologisch onderzoek worden door ons vergoed. De kinderen met een schizis geboren blijven verder gewoon onder behandeling van het schizisteam.

Tegen de achtergrond van deze gegevens worden de video-opnamen bekeken, waarbij we ervan overtuigd zijn samen met U veel meer te weten te komen over de boeiende ontwikkeling van het spreken, hoe U en Uw baby samen de basis leggen om te leren praten.

Tot slot willen wij U meedelen, dat wij uiterst zorgvuldig om zullen gaan met alle gegevens die U en Uw kind ons verschaffen.

HOE WE DE VIDEO-OPNAMEN MAKEN

We willen over Uw schouder meekijken en zoveel mogelijk opnemen hoe U dagelijks met Uw baby omgaat. Bij hele jonge baby's is dat natuurlijk anders dan bij oudere baby's. We zullen daarom de opname-situatie aanpassen aan de leeftijd van Uw kind.

Vooraf de normale dagelijkse gang van zaken interesseert ons. U moet zich dan ook vrij voelen met Uw baby te doen, wat U gewend bent te doen. U moet niet het gevoel hebben dat U zich heel anders moet gaan gedragen. Als het nodig is, kunt U Uw kind oppakken en troosten. Misschien moet U zelfs even uit het beeld weglopen. We willen die situaties opnemen, waarin U en Uw kind dicht bij elkaar zijn.

Eerst speelt en praat U nog met Uw baby, als die bij U op schoot zit of in het babystoeltje tegenover U. Later zit U misschien op de grond of dichtbij elkaar op de bank om een boekje te bekijken. Het babystoeltje (voor de allerkleintjes), boekjes en het speelgoed nemen wij zelf elke maand mee.

Ook al nemen wij voor iedere opname rustig de tijd, een bezoek aan U mag ook weer niet al te lang duren. Daarom zouden we het plezierig vinden, als U de opname enigszins voorbereid door b.v. het eten voor de baby klaar te hebben vlak voordat we de voedingsopname maken.

Dit is het draaiboek voor de opnamen van de kleinste kinderen (tot 6 maanden):

- 7 minuten voeding (fles, en/of fruithapje b.v.)
- 3 minuten baby alleen in het stoeltje, waarna U binnenkomt en tegenover de baby gaat zitten.
- 10 minuten praten en spelen.

Bij de al weer wat oudere kinderen nemen we niet elke keer de voeding op.

Na afloop van elke opname bekijken we een stuk van de video-band en vragen wij U om commentaar.